

RASTAKANJE JUGOSLAVIJE -sažetak-

Iako nasilan raspad Jugoslavije nije bio neizbežan, njen kolaps i ratno propadanje desio se zbog niza razloga, medju kojima su neuspeh da se kod stanovništva razvije zajedničko nadnacionalno istorijsko predanje, politička nelegitimnost komunističkog načina vladavine uz pad životnog standarda uobičajen u netržišnim (komandnim) privredama, sistemski strukturni nedostaci (naročito izraženi na federalnom nivou) i pojava i delovanje Slobodana Miloševića i ostalih ambicioznih političkih vodja i intelektualaca u nekoliko republika.

Verovatno najvažniji medju njima je manjak zajedničkih interesa da država opstane, u čijim temeljima se nalaze nepomirljivi nacionalni istorijski narativi (predanja). Da bi višenacionalna država ostala stabilna na duži rok, neophodno je da istorijska predanja naroda koji je sačinjavaju budu očišćena od medjusobnih razmirica, optuživanja i krivice; u suprotnom, konstitutivni narodi podležu narativima u kojima se medjusobno prepoznaju kao **»Neprijatelji«**.

- Istorijsko predanje prihvaćeno od većine Srba naglašava njihove patnje od strane drugih naroda i istovremeno žrtvovanje u održavanju sna o jedinstvenoj Jugoslaviji. Godine 1985., članovi Srpske akademije nauka i umetnosti (SANU) su u »Memorandumu« izrazili loše skriveno nezadovoljstvo ustrojem federalne države koja je navodno uskraćivala nacionalna prava Srbima, posebno onima koji žive u drugim republikama i autonomnoj pokrajini Kosovo. Godine 1989., strahovanja o daljoj sudbini srpske manjine na Kosovu stvorila su talas nacionalizma koji je zloupotrebio Slobodan Milošević, učvršćujući političku moć na račun Titovog načela »bratstva i jedinstva«.
- Preovladjujući istorijski narativ kod Hrvata prepoznaje ih kao poseban srednjoevropski narod koji je bio nepravedno potčinjen drugima, a posle 1918. godine Srbijancima (balkanskim Srbima) i nakon 1945. komunističkom režimu sa sedištem u Beogradu.
- Albanci insistiraju na bitisanju na Kosovu mnogo pre dolaska Srba, koje optužuju za plansku diskriminaciju i nasilje posle prisajedinjenja Srbiji 1913. godine.
- U periodu kasnih osamdesetih godina, slovenačko nacionalno predanje odbacuje svaku mogućnost pozitivnih efekata pridruživanja Jugoslaviji, za koju su mislili da više nije u njihovom nacionalnom interesu.
- Na početku poslednje decenije prošlog veka, istorijski narativ Bošnjaka naglašava negativne posledice politike zvaničnog Beograda prema Bošnjacima u međuratnom periodu i nasilje počinjeno od srpskih četnika tokom II svetskog rata.

Iako je postojao paralelni kosmopolitski narativ koji je cenio dostignuća i prednosti višenacionalne Jugoslavije, njegovi sledbenici ostali su u manjini koja je preplavljena nacionalizmom tokom klizanja ka raspadu države. Međutim, niti su suprostavljani nacionalni narativi, niti pretpostavljene nepravde o kojima su govorili uzrokovali slom države. Oni su samo doprineli održavanju grupnih podvojenosti, nepoverenja i nezadovoljstva koje su omogućile ambicioznom političaru da usmeri svoju etničku grupu protiv drugih. Za tako nešto bilo je potrebno sadejstvo ljudskog faktora, pažljivog strateškog planiranja i novca; jedino tako bilo je moguće komšije, rodjake, prijatelje i drugove gurnuti u bratoubilački rat. Slobodan Milošević je bio taj koji je iskoristio ekonomske i druge teškoće stavivši se na čelo pokreta za »nacionalni preporod« u Srbiji, čiji su teritorijalni i politički ciljevi bili nespojivi sa interesima drugih republika i nacionalnih kolektivita.

Godine 1990, raspad Jugoslavije bilo je moguće izbeći jedino združenim naporima domaćih političkih vodja uz pomoć pravovremene podrške međunarodne zajednice. Umesto toga, ambicije vodećih političara i intelektualaca u nekoliko republika dovele su do otpora ili podrške Miloševićevim planovima, nauštrb celovitosti federalne države. Iako je međunarodna zajednica mogla iskazati više preduzimljivosti u pokušajima da spase Jugoslaviju, ni Sjedinjene Američke Države, niti Nemačka, niti neka treća strana sila nije značajnije uplivala na njeno rastakanje.

Uprkos tome, posle raspada države pojavio se veliki broj pretpostavki (posebno u Srbiji), koje su krivicu za nestanak SFR Jugoslavije pripisivale zaverama onih koji su želeli samostalnost (kao što su Slovenci ili »muslimanski fundamentalisti«), ili stranim silama (najviše SAD, Nemačkoj ili Vatikanu). Istraživači koji su angažovani u Projektu »Inicijativa naučnika« nisu pronašli uverljive dokaze koji bi govorili u prilog ovakvim tvrdnjama.